

KS. ZBIGNIEW ZAREMSKI

UNIWERSYTET MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU

ZZAREMB@UMK.PL

ORCID: 0000-0002-4506-2956

MAŁE WSPÓLNOTY RELIGIJNE W SŁUŻBIE MISJI EWANGELIZACYJNEJ KOŚCIOŁA

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2023.029>

Streszczenie. Istnienie małych grup w Kościele nie jest zjawiskiem nowym. Od wieków działały w nim bractwa, sodalicje, stowarzyszenia i towarzystwa. Po Soborze Watykańskim II nastąpił gwałtowny rozwój nowych grup, ruchów i wspólnot religijnych. Spowodowany on był soborową odnową eklezjologii, działaniem Ducha Świętego jak również promocją laikatu oraz dążeniem ludzi świeckich do zrzeszania się. Jednocześnie obecność małych wspólnot religijnych doskonale wpisuje się w misję ewangelizacyjną Kościoła, który powołany został do głoszenia Dobrej Nowiny. Zadanie to spoczywa na całym Ludzie Bożym, a więc hierarchii i świeckich. Przyjęty sakrament chrztu świętego zobowiązuje wszystkich ochrzczonych do zaangażowania się w dzieło ewangelizacji, głoszenia Chrystusa słowem i życiem. W niniejszym artykule przedstawiono w trzech odsłonach znaczenie i wkład małych wspólnot religijnych w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła.

Słowa kluczowe: małe wspólnoty religijne, parafia, laikat, Sobór Watykański II, Słowo Boże, Ewangelia, ewangelizacja, formacja chrześcijańska.

Abstract. *Small Religious Communities in the Service of the Evangelizing Mission of the Church.* The existence of small groups in the Church is not a new phenomenon. Brotherhoods, sodalities, and associations have operated there for centuries. After the Second Vatican Council, there was a rapid development of new groups, movements, and religious communities. This development was made possible by the conciliar renewal of ecclesiology, the action of the Holy Spirit, and the promotion of the laity and the desire of lay peo-

ple to form associations. At the same time, the presence of small religious communities fits perfectly into the evangelizing mission of the Church, which was called to proclaim the Good News. This task rests with the entire People of God, including the hierarchy and the laity. The sacrament of baptism obliges all baptized people to engage in the work of evangelization, proclaiming Christ by word and life. This article presents three aspects of the importance and contribution of small religious communities in the service of the Church's evangelizing mission.

Keywords: small religious communities, parish, laity, Second Vatican Council, Word of God, Gospel, evangelization, Christian formation.

WPROWADZENIE

Papież Franciszek w Adhortacji apostołskiej *Evangelii gaudium* (EG 26) wzywa cały Kościół do odnowy „w opcji wspólnotowej i misyjnej”, wskazując przy tym, że ma ona przemienić wszystko tak, aby „zwyczaje, style, rozkład zajęć, język i wszelkie struktury stały się odpowiednim kanałem bardziej do ewangelizowania dzisiejszego świata niż do zachowania stanu rzeczy” (EG 27). Zaproponowana odnowa w pierwszej kolejności powinna objąć parafię, będącą „formą obecności Kościoła na danym terytorium. Środowiskiem słuchania Słowa, wzrostu życia chrześcijańskiego, dialogu, przepowiadania, ofiarnej miłości, adoracji i celebracji” (ChL 26; zob. EG 28). Parafia realizując powierzone jej zadania ma zawsze i w każdych okolicznościach podejmować dzieło formacji swoich członków tak, aby byli ludźmi zaangażowanymi w ewangelizację. Jednak jak zauważa papież Franciszek wezwanie do rewizji i odnowy nie przyniosło jak dotąd wystarczających owoców, tak aby parafie były „bliżej ludzi i stanowiły środowiska żywej komunii i uczestnictwa i ukierunkowały się całkowicie na misję” (EG 28).

W tej sytuacji należy podkreślić również znaczenie i rolę innych instytucji kościelnych a przede wszystkim wymienić trzeba małe wspólnoty, ruchy oraz różne formy stowarzyszeń, które wzbudzone mocą Ducha Świętego przyczyniają się do ewangelizowania środowisk i obszarów, z którymi się stykają na co dzień. Zdaniem papieża Franciszka to one wnoszą „nowy zapal ewangelizacyjny i zdolność do dialogu ze światem” (EG 29). Jednak sprawą kluczową jest to, aby wspólnoty te trwały w łączności z parafią i włączały się chętnie w organiczne duszpasterstwo Kościoła partykularnego.

W celu ukazania znaczenia małych wspólnot religijnych w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła, w kontekście współczesnych wyzwań i występujących zagrożeń na drodze wiary, w niniejszej publikacji wyjaśnione zostanie na czym polega misja ewangelizacji w Kościele i jakie miejsce w niej zajmują małe wspólnoty. W części ostatniej opracowania podjęta zostanie próba ukazania istotnych aspektów oddziaływania ewangelizacyjnego małych wspólnot religijnych w posłudze zbawczej Kościoła.

1. MISJA EWANGELIZACYJNA KOŚCIOŁA

Dokumenty Soboru Watykańskiego II wielokrotnie używają pojęcia *ewangelizacja*, oznaczając nim misyjną działalność Kościoła oraz wszelką posługę Słowa w Kościele (KK 35; DK 6; DM 10). Również papież Paweł VI, w Adhortacji apostolskiej o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangelii nuntiandi*, nauczał, iż *ewangelizacja* polega na niesieniu Dobrej Nowiny wszystkim kręgom rodzaju ludzkiego, aby „przenikając je swoją mocą od wewnątrz, tworzyła z nich nową ludzkość” (EN 18).¹

Ewangelizacja w sensie ścisłym jest pierwszym głoszeniem Jezusa Chrystusa (EN 51). Obejmuje ona tych wszystkich, którzy nie przyjęli Go jeszcze jako swego Pana i Zbawiciela (RM 44–45). Polega ona na głoszeniu i wyjaśnianiu Dobrej Nowiny o zbawieniu i godności osoby ludzkiej, konsekwentnie zmierzając do rozbudzania wiary wśród pogan oraz pielęgnowania jej wśród chrześcijan. Podkreślić należy, że termin *ewangelizacja* jest szerszy od pojęcia działalności misyjnej w krajach niechrześcijańskich. W świetle wspomnianej adhortacji Pawła VI *ewangelizacja* obejmuje także tych chrześcijan, którzy bardzo często pozostają poza zasadami życia chrześcijańskiego i nie znają dobrze podstaw wiary (EN 52) lub raz przyjętej wiary wytrwale nie praktykują (EN 56).

¹ Zob. Józef Kudasiewicz, „Nowa ewangelizacja po polsku. Esej teologiczno-pastoralny”, *Homo Dei* 62, nr 4 (1993): 64; Zbigniew Zaremski, „Nowa ewangelizacja a środki społecznego przekazu. Spojrzenie w świetle nauczania Jana Pawła II”, *Studia Włocławskie* 5 (2002): 321–333; Zbigniew Zaremski, „Parafia podstawowym środowiskiem wychowania w wierze”, *Studia Włocławskie* 7 (2004): 139–154.

Nauczanie o ewangelizacji zawarte w encyklice Jan Pawła II *Redemptoris missio* podkreśla, że do pełnej realizacji powołania chrześcijańskiego człowiek koniecznie potrzebuje słowa Dobrej Nowiny o Bogu, który objawia się i daje siebie w Chrystusie (RM 46). Chrystus jest zbawieniem dla człowieka wierzącego. Zbliżając się do Niego przez wiarę i przez wszczęcie w Jego Ciało, czyli Kościół, można znaleźć odpowiedź na odwieczne a zarazem wciąż nowe pytania, które stawia tajemnica ludzkiej egzystencji. Stąd też przez ewangelizację należy rozumieć całą rozległą refleksję nad prawdą objawioną. Ewangelizacją określa się także działalność Kościoła stanowiącą kontynuację misji Chrystusa². Według Jana Pawła II *ewangelizacja* jest rzeczywistością o bardzo szerokim zakresie i dużym znaczeniu. Dlatego Kościół ma coraz pełniej ją podejmować i przyswajać sobie a także przeżywać powierzone mu orędzie oraz dawać o nim świadectwo w każdym zakątku świata. Proklamowaniu Słowa Bożego ma przy tym zawsze towarzyszyć modlitwa, miłość i służba bliźnim i oczywiście świadectwo wiary³. W podobnym nurcie wyjaśniają istotę ewangelizacji kolejni papieże: Benedykt XVI i Franciszek.

W przekonaniu Benedykta XVI Kościół musi odnawiać swoje zaangażowanie w niesienie Chrystusa, przedłużać Jego mesjańskie posłannictwo, aby nastąpiło Królestwo Boże, Królestwo sprawiedliwości, pokoju, wolności i miłości. Stąd konieczne jest podejmowanie nowych działań ewangelizacyjnych. Przemienianie świata zgodnie z zamysłem Boga przez odnawiającą moc Ewangelii, „aby Bóg był wszystkim we wszystkich” (1 Kor 15, 28), jest zadaniem całego Ludu Bożego. Trzeba zatem z odnowionym entuzjazmem kontynuować dzieło ewangelizacji, radosnego głoszenia Królestwa Bożego, które przyszło w Chrystusie w mocy Ducha Świętego, aby prowa-

² Zob. Wiesław Przyczyna, *Teologia ewangelizacji* (Kraków: Wydawnictwo „Homo Dei”, 1992), 31–32; Wiesław Przyczyna, „Ewangelizacja,” w *Leksykon teologii pastoralnej*, red. Ryszard Kamiński, Wiesław Przygoda, Marek Fiałkowski (Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2006), 254–257.

³ Jan Paweł II, „Przemówienie podczas spotkania z członkami Konferencji Episkopatu Hiszpanii (15 VI 1993),” *L'Osservatore Romano (wyd. pol.)* 14, nr 8–9 (1993), 18; Por. Konferencja Episkopatu Polski, „List Pastorski Episkopatu Polski o nowej ewangelizacji (29 I 1992),” *L'Osservatore Romano (wyd. pol.)* 13, nr 5 (1992), 55–56.

dzić ludzi do prawdziwej wolności dzieci Bożych, przeciwstawiając się tym samym wszelkiej formie niewolnictwa⁴.

Mając na uwadze, aby Dobra Nowina dotarła do wszystkich wierzących, zwłaszcza zaś tych, którzy osłabli w wierze, papież Benedykt XVI wzywa cały Kościół za swoim poprzednikiem Janem Pawłem II do *nowej ewangelizacji*, to znaczy do głoszenia Ewangelii zawsze nowej i zawsze atrakcyjnej nowością; do ewangelizacji prowadzonej z nową gorliwością, nowymi metodami i z zastosowaniem nowych środków⁵.

Według nauczania Benedykta XVI określenie *nowa ewangelizacja* przypomina o potrzebie odnowy sposobu jej głoszenia, przede wszystkim osobom żyjącym w takiej jak obecna sytuacji, dotkliwie naznaczonej przez postępującą sekularyzację, a także tym w krajach o tradycji chrześcijańskiej. Obserwuje się bowiem dzisiaj wykluczenie Boga z życia codziennego, obojętność na wiarę chrześcijańską a także usuwanie jej na margines życia publicznego. Podczas gdy w minionych dziesięcioleciach można było znaleźć ogólny zmysł wiary, wyraźnie oddziaływującej na kulturę, obecnie mamy do czynienia z „dramatem fragmentaryczności”, który sprawia niemożliwym istnienie jednoczącego punktu odniesienia, ponadto obserwuje się zjawisko, że ludzie pragnący należeć do Kościoła są mocno naznaczeni przez wizję życia sprzeczną z wiarą⁶.

Benedykt XVI, zapraszając do wzrastania w wierze, wyjaśniał, że odnowa Kościoła dokonuje się przede wszystkim przez świadectwo, jakie dają wierzący. Głoszenie Ewangelii i dawanie świadectwa wiary ma mieć miejsce we wszystkich środowiskach eklezjalnych i odnosi się również do małych wspólnot religijnych działających na terenie parafii⁷.

⁴ Benedykt XVI, „Przemówienie do uczestników Zgromadzenia Zwyczajnego Najwyższej Rady Papieskich Dzieł Misyjnych (14 V 2011),” dostęp 28.10.2023, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/pdm_14052011.html.

⁵ Zob. Stanisław Dyk, *Nowa ewangelizacja. Konkretne wyzwanie* (Gubin: Wydawnictwo Przystanek Jezus, 2015).

⁶ Benedykt XVI, „Przemówienie do uczestników I Zgromadzenia Plenarnego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji” (30.05.2011), dostęp 28.10.2023, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/newangelizacja_30052011.html.

⁷ Benedykt VI, „Motu proprio *Portam fidei*,” nr 7, dostęp 28.10.2023, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/motu/portafidei_lev_11102011.

Papież Franciszek w Adhortacji posynodalnej *Evangelii gaudium* wyjaśnia, że ewangelizacja, będąc odpowiedzią na misyjne polecenie Jezusa zakłada „zawsze dynamikę wyjścia i daru, wyjścia poza siebie, podążania i siania na nowo, zawsze dalej” (EG 21). Kościół, który podejmuje dzieło ewangelizacji stanowi więc wspólnotę misyjną uczniów, którzy zdaniem Franciszka „przejmują inicjatywę, włączają się, towarzyszą, przynoszą owoc i świętują”. Taka wspólnota ewangelizująca przez „dzieła i gesty wkracza w codzienne życie innych, skraca dystans, uniża się aż do upokorzenia, jeśli jest to konieczne, i przyjmuje ludzkie życie, dotykając cierpiącego ciała Chrystusa w ludzie” (EG 24). Wspólnota ewangelizująca staje się w ten sposób gotowa towarzyszyć ludzkości we wszystkich jej doświadczeniach, jest ona wierna Ewangelii, wytrwała i cierpliwie wyczekująca aż Słowo wcieli się w konkretną sytuację i wyda owoce nowego życia (EG 24)⁸.

Środowiskiem eklezjalnym szczególnie predysponowanym do ewangelizacji jest parafia, chociaż – jak podkreśla Franciszek – nie jest to jedyna instytucja ewangelizująca (EG 28). Jednak to ona będąc formą obecności Kościoła na konkretnym terytorium jest „środowiskiem słuchania Słowa, wzrostu życia chrześcijańskiego, dialogu, przepowiadania, ofiarnej miłości, adoracji i celebracji”. To ona zachęca oraz formuje swoich członków aby stawali się ludźmi zaangażowanymi w ewangelizację. Parafia według Franciszka zawiera w sobie ogromny potencjał, nie jest ona przy tym strukturą ułomną, gdyż ma w sobie wielką elastyczność „jest wspólnotą wspólnot, jest sanktuarium, gdzie spragnieni przychodzą i piją, by dalej kroczyć drogą, jest centrum stałego misyjnego posłania. Musimy jednak przyznać, że wezwanie do rewizji i odnowy naszych parafii nie przyniosło jeszcze wystarczających owoców, aby były bliżej ludzi i stanowiły środowiska żywej komunii i uczestnictwa i ukierunkowały się na misję” (EG 28). Dlatego w tej sytuacji małe wspólnoty religijne mogą odegrać istotną rolę w ewangelizacji Kościoła, parafii czy rodziny.

⁸ Zob. Franciszek, „Przemówienie podczas audiencji generalnej (15 III 2023)”, dostęp 28. 10. 2023, <https://www.ekai.pl/dokumenty/audiencja-generalna-papieza-franciszka-15-marca-2023/>; Franciszek, „Przemówienie podczas audiencji generalnej (22 III 2023)”, dostęp 20.10. 2023, <https://www.ekai.pl/dokumenty/audiencja-generalna-papieza-franciszka-22-marca-2023/>.

2. MAŁE WSPÓLNOTY RELIGIJNE KOŚCIOŁA

Rozwój małych wspólnot religijnych wiąże się z promocją laikatu oraz dążeniem do zrzeszania się ludzi świeckich (zob. DA 15; 19). Sobór Watykański II naucza, że „świeccy [...] mogliby z korzyścią zbierać się dla wymiany poglądów w małych zespołach, działających bez wszelkich ściślej określonych form ustawowych i organizacyjnych, aby przez to znak wspólnoty Kościoła zawsze ukazywał się innym ludziom jako prawdziwe świadectwo miłości. W ten sposób przez przyjaźń i wymianę doświadczeń, udzielają sobie nawzajem pomocy duchowej, nabierają sił do pokonania przeszkód w życiu [...] oraz do przynoszenia obfitszych owoców apostołstwa” (DA 17). Tak więc racją, uzasadniającą postulat tworzenia małych wspólnot jest coraz większe zaangażowanie świeckich w urzeczywistnianie wspólnotowej istoty Kościoła jako związku Boga z ludźmi i ludzi między sobą. A powstawanie małych wspólnot religijnych na terenie parafii zdecydowanie służy uzewnętrznianiu się wspólnotowej natury Kościoła i przyczynia się do pogłębiania wiary i dawania odważnego świadectwa o Chrystusie⁹.

Również papież Paweł VI, w adhortacji *Evangelii nuntiandi*, podkreślał znaczenie wspólnot w życiu Kościoła. Uzasadniając ich istnienie wyjaśniał, że są one świadectwem miłości Chrystusa i znakiem Jego sakramentalnej obecności a także przyczyniają się one do rozwoju religijności wiernych i podjęcia przez nich misji apostołskiej. Małe grupy religijne, uczestnicząc zatem w pełni życia Kościoła mają zawsze karmić się jego nauką i trwać przy pasterzach. Papież akceptuje tylko te wspólnoty religijne, które „rodzą się z potrzeby gorliwego życia Kościoła albo z pragnienia i poszukiwania bardziej ludzkiego sposobu życia, o co trudno w dużych wspólnotach kościelnych, szczególnie w wielkich miastach, gdzie żyje się gromadnie i jakby anonimowo” (EN 58). Tylko tak opisane „wspólnoty [...] mogą promieniować na grupy społeczne, wioskę czy inne, w sprawach du-

⁹ Jan Paweł II, „Przemówienie wygłoszone dla członków Papieskiej Rady do spraw Świeckich oraz przywódców międzynarodowych organizacji laikatu (14.05.1992),” *L’Osservatore Romano (wyd. pol.)* 13, nr 10 (1992), 20; zob. DK 6–7, 17; Mirosław Kalinowski, „Małe wspólnoty religijne Kościołem jutra?” w *Problemy współczesnego Kościoła*, red. Marian Rusecki (Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL, 1996), 178; Jolanta Kurosz, „Posługi świeckich w budowaniu kościelnej komunii wyzwaniem dla Kościoła w Polsce,” *Ateneum Kapłańskie* 177, nr 3 (676) (2021): 550–562.

chowych i religijnych, w zakresie kultu Bożego, dokładniejszego poznania wiary, miłości bratniej, modlitwy, łączności z duszpasterzami, albo chcą się gromadzić w celu słuchania i rozważania Słowa, przyjmowania sakramentów, agap, zebrań jednostek podobnych sobie wiekiem, kulturą, położeniem społecznym” (EN 58). Przyczyniając się do pogłębienia wiary współczesnych chrześcijan i ich zaangażowania w dzieła apostołskie, małe wspólnoty parafialne, przyczyniają się tym samym do wewnętrznej przemiany Kościoła, stając się „seminarium ewangelizacji”, służąc większym wspólnotom, szczególnie Kościołom partykularnym oraz przy spełnianiu pewnych warunków są one „nadzieją dla Kościoła powszechnego” (EN 58)¹⁰.

Szczególnie cenne wskazania wobec małych grup religijnych znajdujemy w Adhortacji apostołskiej *Christifideles laici*, która nie tylko systematyzuje dotychczasowe nauczanie, lecz także rozwija je w oparciu o nowe doświadczenia zrzeseń religijnych. Zjawisko powstawania nowych form życia chrześcijańskiego pozwala mówić o „nowej epoce zrzeseń” w Kościele (ChL 29). Główną przyczynę tak szczególnego rozwoju wspólnot należy upatrywać w działaniu Ducha Świętego. Według papieża Jana Pawła II, ruchy religijne, grupy refleksyjno-modlitewne, wspólnoty podstawowe i stowarzyszenia religijne świadczą o żywotności Kościoła i aktywności ludzi świeckich, którzy obok duszpasterstwa zwyczajnego korzystają z formacji wewnątrz konkretnej grupy¹¹. Także dokumenty Kościoła w Polsce pozytywnie wypowiadają się o potrzebie tworzenia małych wspólnot religijnych na terenie parafii. Dlatego praca w małych grupach religijnych i opieka nad nimi weszła w normalny tryb działalności pastoralnej Kościoła w Polsce¹².

¹⁰ Zob. Ryszard Kamiński, *Parafia. Przemiany w strukturze i funkcjach parafii* (Siedlce: Wydawnictwo Diecezji Siedleckiej UNITAS, 2023), 113.

¹¹ Jan Paweł II, „Przemówienie do I grupy Biskupów polskich z wizytą ad limina (12 I 1993),” *L'Osservatore Romano* (wyd. pol.) 14, nr 2 (1993), 16; ChL 29, 62. Zob. DA 17; Eugeniusz Weron, *Laikat i apostołstwo. Zarys teologii laikatu i apostołstwa ludzi świeckich* (Poznań: Pallottinum, 1999), 176–177; Eugeniusz Weron, *Apostołstwo katolickie. Zarys teologii apostołstwa* (Poznań: Pallottinum, 1987), 37; Komisja Nauki Wiary Konferencji Episkopatu Polski, *Kryteria eklezjalności wspólnot Katolickich* (Lublin: Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”, 2022), Wprowadzenie, 7; Por. Bogusław Drożdż, „Zrzeszenia religijne miejscem urzeczywistniania się Kościoła,” w *Teologia pastoralna*, t. 1, red. Ryszard Kamiński (Lublin: Wydawnictwo ATLA 2, 2000), 159–171.

¹² Konferencja Episkopatu Polski. Komisja Apostołstwa Świeckich przy Episkopacie Polski, „Dyrektorium Apostołstwa Świeckich,” w *Laikat i apostołstwo*, Eugeniusz Weron

Zauważyć należy, że obok zrzeszeń tradycyjnych wyróżnić możemy w Kościele nowe ruchy i stowarzyszenia religijne, odznaczające się specyficznym charakterem i różnorodnością. Do tradycyjnych zrzeszeń zaliczyć należy bractwa, trzeci zakon, stowarzyszenia, wzbogacane w miarę potrzeb nowym duchem misyjnym a wśród grup powstałych w okresie posoborowym, a funkcjonujących w wielu parafiach, wymienia się parafialne Rady Duszpasterskie, wspólnoty o charakterze parafialnym, zespoły liturgicznej Służby Ołtarza, wspólnoty neokatechumenalne, wspólnoty odnowy w Duchu Świętym, wspólnoty młodzieżowe i wiele innych. Podkreślić jednak należy, że te wszystkie wspólnoty, bardzo często różne pod względem organizacji, metod wychowawczych oraz pola działania, łączy zbieżność celu, którym jest „odpowiedzialne uczestnictwo w misji Kościoła głoszącego Ewangelię Chrystusa jako źródło ludzkiej nadziei i odnowy społecznej” (ChL 29)¹³.

Zarówno wspólnoty tradycyjne, jak i nowe wymagają ze strony Kościoła opieki duszpasterskiej. W stosunku do tradycyjnych wspólnot religijnych ta opieka winna iść najpierw w kierunku pogłębienia świadomości religijnej a następnie pogłębienia życia wspólnotowego. Tradycyjne zespoły należy także pobudzać do działalności apostolskiej, szczególnie misyjnej i miłosierdzia chrześcijańskiego. Troską pastoralną objąć należy również wspólnoty powstałe w okresie posoborowym. Wspólnoty te powinny być ukierunkowane na parafię, stwarzając szansę dla klimatu intensywnego życia religijnego i nowego stylu życia chrześcijańskiego w parafii. Stąd też członkowie wspólnot mają otrzymywać systematyczną pomoc na drodze chrześcijańskiego dojrzewania, poprzez wprowadzenie w wiarę, liturgię i świadectwo życia. Proces ten ma dokonywać podczas spotkań odbywających się w czasie i miejscu duchowo korzystnym, wyrażającym szacunek dla uczestników spotkania. Spotkania takie powinny obejmować część modlitewną, instruktażową i apostolską. Modlitwa, czytanie Pisma Świętego

(Paris: Éditions du Dialogue, 1973), 187–214; Konferencja Episkopatu Polski, *II Polski Synod Plenarny (1991–1999)* (Poznań: Pallottinum, 2001); Zob. Kamiński, *Parafia. Przemiany*, 114; Alina Petrowa-Wasilewicz, „Ruchy i stowarzyszenia katolickie,” w *Kościół w Polsce 2023. Raport* (Warszawa: Katolicka Agencja Informacyjna, 2023), 96–106.

¹³ Zob. Ryszard Kamiński, „Parafia wspólnotą wspólnot,” w *Kościół w służbie człowieka*, red. Władysław Turek, Janusz Mariański (Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, 1990), 214.

i udział w Eucharystii a także kształcenie religijne, stanowią bardzo ważne elementy formacji członków wspólnot, jednak nie powinny one wyczerpywać programu ich działalności. Stąd też niezbędna jest trzecia część spotkania – apostołska, która wyraża się służbą drugiemu człowiekowi. Jednym ze sposobów owej służby jest włączenie się w życie parafii, czynne starania o religijny i materialny rozwój wspólnoty parafialnej¹⁴.

3. WYBRANE ASPEKTY ODDZIAŁYWANIA EWANGELIZACYJNEGO MAŁYCH WSPÓLNOT

Małe wspólnoty religijne są, jak już to zostało podkreślone, ważnym środowiskiem formacji chrześcijan, kształtowania ich dojrzałych postaw oraz przygotowania do apostołatu i ewangelizacji (ChL 61). To one w pierwszej kolejności stwarzają na płaszczyźnie ludzkiej, dogodne warunki do rozwoju wartości przyjaźni, uznania osobistej współodpowiedzialności, kreatywności, zainteresowania problemami świata i Kościoła. Przede wszystkim jednak poprzez modlitwę i koncentrację wokół Biblii i misteriiw chrześcijańskich członkowie wspólnot pogłębiają wiarę oraz eklezjalną świadomość¹⁵.

Przynależność do wspólnoty religijnej przyczynia się zdecydowanie do budowania relacji z Bogiem i ludźmi. Dzieje się tak ponieważ wspólnoty religijne zawsze na pierwszym miejscu stawiają troskę o duchowość chrześcijańską, modlitwę indywidualną i wspólnotową oraz słuchanie Słowa Bożego. We wspólnotach tych kładzie się akcent na intensywne życie sakramentalne, pielęgnowanie liturgii, przemianę życia i nawracanie się oraz świadczenie o wierze, którą stale trzeba ukierunkowywać chrystocentrycznie i eklezjotypicznie. Zaznaczyć należy, że w ten sposób stwarzania i ruchy religijne dają swoim członkom silne duchowe oparcie, stanowiąc niezastąpione środowisko w formowaniu dojrzałych postaw chrześcijańskich (ChL 29). Pomagają one odkryć bogactwo sakramentu chrztu świętego. Okazuje się bowiem, że tradycyjny katechumenat, który

¹⁴ Kamiński, *Parafia. Przemiany*, 151–154.

¹⁵ Zob. Zaremski, *Parafia*, 139–154.

istniał w pierwszych wiekach Kościoła potrzebny jest także współczesnym chrześcijanom, którzy przyjęli chrzest w dzieciństwie i często zapominają o swojej tożsamości i powołaniu. Katechumenat dorosłych pozwala zatem na nowo odkryć bogactwo chrztu a odkrycie głębi chrztu pozwala człowiekowi zrozumieć czym jest powołanie chrześcijańskie.

Dlatego każda wspólnota religijna ze swej istoty powinna być zawsze wychowawcą w wierze (CT 70)¹⁶. Wiara bowiem w życiu ludzi ochrzczonych stanowi fundamentalną wartość, ponieważ umacnia ich w pokonywaniu życiowych trudności i przezwyciężaniu licznych kryzysów, motywuje do działań dobrych i ofiarnych, do czynów heroicznych oraz porządkuje życie społeczne wokół określonych wartości, a przy tym otwiera człowieka na świat, na bliźniego i historię. Jednak jej najistotniejszym aspektem jest to, że dzięki niej człowiek wierzy w Boga i wszystko to, co On mu objawił, a Kościół święty podaje do wierzenia (KKK 1814). Wiara umacnia się przez głoszenie i słuchanie Ewangelii. W ten sposób wpływa na ludzkie życie, postawy i podejmowane wybory. Wszystko rozjaśnia ona nowym światłem i ujawnia Boży zamysł wobec ludzkiego powołania.

Stąd podkreślić należy, że małe wspólnoty religijne stanowią idealne środowisko w którym owocnie może być rozwijana katecheza (CT 12), która wprowadza w świadome i pełne przeżywanie wiary, rozwija osobowość człowieka i kształtuje dojrzałą postawę wiary, doceniając wartość osoby ludzkiej oraz formując głębię jej sumienia, zaszczipiając wartości nadprzyrodzone, wzmacniając tożsamość jednostki i włączając ją w szerszą społeczność jaką stanowi Kościół. Braterski klimat małej wspólnoty jest odpowiednim miejscem dla skutecznego oddziaływania katechezy. Katecheza w małej grupie umożliwia zatem systematyczne pogłębienie wiary, przekazywanie wiedzy religijnej i motywuje ich członków do apostołstwa i uczestnictwa w dziele ewangelizacji¹⁷.

¹⁶ Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (Poznań: Pallottinum, 1998), nr 262; Zob. Czesław Parzyszek, *Znaczenie nowej ewangelizacji dla odnowy współczesnego świata* (Ząbki: Apostolicum, 2012), 248; Halina Wrońska, *Katecheza a małe grupy szkolne i parafialne* (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2007), 173.

¹⁷ Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji* (Kielce: Jedność, 2020), nr 304–308. Zob. Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, nr 263, 264.

Wkład małych wspólnot w ewangelizację Kościoła obejmuje dwa istotne obszary oddziaływań. Po pierwsze wspólnoty religijne przyczyniają się do ewangelizacji ich członków, gdyż wszystko to, co dzieje się we wspólnocie w sposób bezpośredni dotyka każdego z nich indywidualnie. Osoby przynależące do wspólnot religijnych otrzymują formację duchową, dzięki czemu stają się mocniejsi w wierze i żyją bardziej świadomie sprawami Kościoła. Przy czym daru wiary nie zatrzymują oni tylko do siebie ale przekazują go innym, angażując się w dzieła apostołskie. Ważnym środkiem ich oddziaływania staje się świadectwo wiary dawane na co dzień wobec wspólnoty parafialnej i osób z którymi żyją i do których są posłani. Ewangelizacja osób tworzących wspólnotę, jak nauczał Paweł VI, jest owocem tego, że wspólnoty religijne z istoty swej karmią się zawsze Słowem Bożym, opierają się przy tym pokusie kontestacji i duchowi superkrytycyzmu, wkorzeniają się coraz bardziej w Kościół lokalny i trzymają się silnie Kościoła powszechnego, zachowując przy tym łączność z Pasterzami Kościoła. Ponadto małe wspólnoty religijne codziennie wytrwale wzrastają w gorliwości religijnej i wykazują poczucie wspólnoty ze wszystkimi ludźmi (EN 58).

Drugim istotnym obszarem oddziaływania ewangelizacyjnego małych wspólnot jest ich promieniowanie na otaczające je środowiska, zwłaszcza parafie i rodziny. Istotnym bowiem zadaniem małych wspólnot religijnych jest ożywianie od wewnątrz środowisk, w których się znajdują, z którymi się spotykają a zwłaszcza z tymi, które utraciły wiarę. Stąd też kolejni papieże dostrzegali bardzo mocno dynamizm misyjny i ewangelizacyjny wspólnot chrześcijańskich w ożywianiu życia religijnego współczesnego świata. Wspólnoty te jeśli włączają się aktywnie w życie Kościołów lokalnych, stanowią prawdziwy dar dla nowej ewangelizacji i działalności misyjnej. Przyczyniają się one do przywrócenia żywotności „życiu chrześcijańskiemu i ewangelizacji, w pluralistycznej wizji form zrzeszania się i działania” (RM 72). Osoby należące do wspólnot religijnych są ambasadami spraw duchowych w zlaicyzowanym społeczeństwie.

Zauważyć należy, że wszystkie stowarzyszenia, ruchy i wspólnoty będące w kościelnej jedności, niezależnie od swego rodzaju i zakresu działania, mają na celu wzbogacenie misji Kościoła. Dlatego są one w pierwszej kolejności szansą odnowy wspólnoty parafialnej, która dzięki nim może stać się wspólnotą wspólnot, wspólnotą wiary, nadziei i miłości. Ważnym problemem pastoralnym jest więc tworzenie dogodnych warunków do po-

wstawania chrześcijańskich środowisk, w których wyznawana wiara byłaby otwarcie akceptowana. Okazuje się, że większość współczesnych parafii, ze względu na swe rozmiary, a częściowo i na strukturę, nie spełnia dostatecznie roli środowiska wychowawczego. Z pastoralnego punktu widzenia, ważne jest nie tylko to, jak duża jest parafia, ale to, czy sama jest wspólnotą i czy są w niej mniejsze wspólnoty religijne, które byłyby w stanie ożywiać i pogłębiać religijność katolików. Parafia potrzebuje małych wspólnot, a one z kolei potrzebują wsparcia parafii. Małe wspólnoty „mają [...] obowiązek służenia parafii i Kościołowi partykularnemu. Miarą tej służby, pełnionej w strukturze parafialnej czy diecezjalnej, będzie można ocenić wartość poszczególnych doświadczeń wewnątrz ruchów i stowarzyszeń”¹⁸.

Z bogactwa wspólnot religijnych korzysta cały Kościół. Dlatego zarówno duszpasterze i świeccy powinni być otwarci na wspólnoty, ponieważ wyzwalają one samorzutnie energię apostołską i sprzyjają rozwojowi inicjatywy ludzi świeckich oraz ich zaangażowaniu w różne dziedziny życia religijnego. Kształtują życie Kościoła, przyczyniają się do jego odnowy i uświęcenia, wpisując się tym samym w dzieło ewangelizacji współczesnego człowieka i świata¹⁹.

Małe grupy religijne są alternatywą dla duszpasterstwa parafialnego w zakresie animacji środowisk eklezjalnych, pomagających im żyć po chrześcijańsku. Są one skutecznym lekarstwem na anonimowość, masowość i biurokrację w Kościele. Te organizmy pastoralne dodają człowiekowi odwagi do zachowania osobistych przekonań i chronią przed niekorzystnymi skutkami sekularyzacji, subiektywizacji czy indyferentyzmu religijnego, które towarzyszą przemianom cywilizacyjnym. Małe grupy religijne stanowią zaporę dla wielu niebezpiecznych zagrożeń²⁰.

Szczególną rolę w ewangelizacji Kościoła, parafii i rodziny odgrywają tzw. wspólnoty podstawowe. Są to „grupy chrześcijan na szczyblu rodziny czy wąskiego grona osób, które spotykają się na modlitwie, czytaniu Pi-

¹⁸ Jan Paweł II, „Przemówienie podczas audiencji dla uczestników sesji plenarnej Kongregacji Duchowieństwa (20 X 1984),” *L'Osservatore Romano* (wyd. pol.) 5, no. 11–12 (1984), 24; zob. Kamiński, *Parafia. Przemiany*, 146–155.

¹⁹ Jan Paweł II, „Przemówienie do przedstawicieli wspólnot Drogi Neokatechumenalnej (24 I 1997),” *L'Osservatore Romano* (wyd. pol.) 18, no 3. (1997), 29–30; Weron, *Laikat i apostołstwo*, 180.

²⁰ Zob. Kalinowski, „Małe wspólnoty,” 183.

sma Świętego, katechezie, by dzielić się problemami ludzkimi i kościelnymi w perspektywie zaangażowania wspólnotowego. Są one znakiem żywotności Kościoła, narzędziem formacji i ewangelizacji, ważnym punktem wyjścia dla nowego społeczeństwa zbudowanego na fundamencie cywilizacji miłości” (RM 51). Wspólnoty te wnoszą pozytywne wartości, ponieważ ich członkowie starają się realizować Ewangelię w codziennym życiu w sposób prosty i szczerzy, przez co przyczyniają się do budowy komunii Kościoła i życia pełnią wiary. We wspólnotach tych pojedynczy chrześcijanin przeżywa doświadczenie wspólnotowe, dzięki któremu czuje się uczestnikiem pobudzonym do zaangażowania w życie grupy religijnej. We wspólnotach tych można nawiązać ściśle więzi międzyludzkie. Przede wszystkim jednak są one miejscem, w którym wierni troszczą się o ewangelizację samych siebie, aby następnie zanieść Dobrą Nowinę innym. Człowiek wierzący znajduje w tych wspólnotach miejsce modlitwy i intensywnie proklamowane Słowo Boże. Pogłębia przy tym w sobie coraz bardziej świadomość Kościoła i uczy się współdziałania w sprawach kościelnych, mając na uwadze jak ważne jest trwanie w jedności z Kościołem powszechnym i partykularnym, i jak istotne jest zaangażowanie w działalność misyjną Kościoła a przy tym unikanie wszelkiego zamykania się i manipulacji ideologicznej (RM 51, EA 89)²¹.

*

W podsumowaniu niniejszej refleksji dotyczącej małych wspólnot religijnych w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła należy stwierdzić, że w obecnych okolicznościach w jakich znalazł się Kościół i ludzie wierzący bardzo ważną rolę mogą odegrać małe wspólnoty religijne, działające w parafiach a także tzw. wspólnoty podstawowe gromadzące osoby wierzące w grupach nieformalnych. Małe wspólnoty religijne stanowią bowiem dzisiaj szansę na ożywienie wiary osób zarówno do nich przynależących, jak również na ożywienie wiary tych wszystkich, którzy mają okazję doświadczyć bezpośredniego spotkania z osobami należącymi do małych wspólnot. Czynne zaangażowanie członków wspólnot religijnych w głoszenie Ewangelii słowem i życiem wpisuje się tym samym w proces odnowy misyjnej wspólnoty Kościoła i powierzone mu przez Zbawiciela dzieło ewangelizacji.

²¹ Zaremski, „Parafia,” 139–154.

BIBLIOGRAFIA

- Benedykt XVI, *Adhortacja apostolska o Słowie Bożym w życiu i misji Kościoła*, „*Verbum Domini*” (30 IX 2010). Kraków: Wydawnictwo M, 2010.
- Benedykt XVI, „Przemówienie do uczestników Zgromadzenia Zwyczajnego Najwyższej Rady Papieskich Dziel Misyjnych” (14 V 2011). Dostęp 28.10.2023. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/pdm_14052011.html.
- Benedykt XVI, *Przemówienie do uczestników I Zgromadzenia Plenarnego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji* (30 V 2011). Dostęp 28.10.2023. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/newangelizacja_30052011.html.
- Benedykt VI, „Motu proprio *Portam fidei*.” Dostęp 28.10.2023. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/motu/portafidei_lev_11102011.
- Drożdż, Bogusław. „Zrzeszenia religijne miejscem urzeczywistniania się Kościoła.” W *Teologia pastoralna*. T. 1, redakcja Ryszard Kamiński, 159–171. Lublin: Wydawnictwo ATLA 2, 2000.
- Dyk, Stanisław. *Nowa ewangelizacja. Konkretne wyzwanie*. Gubin: Wydawnictwo Przystanek Jezus, 2015.
- Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii Gaudium” o głoszeniu Ewangelii we współczesnym świecie*. Kraków: Wydawnictwo M, 2013.
- Jan Paweł II. „Encyklika o stałej aktualności posłania misyjnego *Redemptoris missio*.” *L’Osservatore Romano* (wyd. pol.) 12, nr 1 (1991): 4–37.
- Jan Paweł II. *Adhortacja apostolska „Christifideles Laici” o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II*. Wrocław: TUM Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 1999.
- Jan Paweł II. „Przemówienie podczas audiencji dla uczestników sesji plenarnej Kongregacji Duchowieństwa (20 X 1984).” *L’Osservatore Romano* (wyd. pol.) 5, no. 11–12 (1984): 24.
- Jan Paweł II. „Przemówienie wygłoszone dla członków Papieskiej Rady do spraw Świeckich oraz przywódców międzynarodowych organizacji laickatu (14.05.1992).” *L’Osservatore Romano* (wyd. pol.) 13, nr 10 (1992): 19–20.
- Jan Paweł II. „Przemówienie do I grupy Biskupów polskich z wizytą ad limina (12.01.1993).” *L’Osservatore Romano* (wyd. pol.) 14, nr 2 (1993): 15–18.
- Jan Paweł II. „Przemówienie podczas spotkania z członkami Konferencji Episkopatu Hiszpanii (15 VI 1993).” *L’Osservatore Romano* (wyd. pol.) 14, nr 8–9 (1993): 17–18.
- Jan Paweł II. „Przemówienie do przedstawicieli wspólnot Drogi Neokatechumenalnej (24.01.1997).” *L’Osservatore Romano* (wyd. pol.) 18, nr 3 (1997): 29–30.
- Kalinowski, Mirosław. „Małe wspólnoty religijne Kościołem jutra?” W *Problemy współczesnego Kościoła*, redakcja Marian Rusecki, 177–185. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL, 1996.
- Kamiński, Ryszard. „Parafia wspólnotą wspólnot.” W *Kościół w służbie człowieka*, redakcja Władysław Turek, Janusz Mariański, 203–217. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, 1990.

- Kamiński, Ryszard. *Parafia. Przemiany w strukturze i funkcjach parafii*. Siedlce: Wydawnictwo Diecezji Siedleckiej UNITAS, 2023.
- Komisja Nauki Wiary Konferencji Episkopatu Polski. *Kryteria eklezjalności wspólnot Katolickich*. Lublin: Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”, 2022.
- Konferencja Episkopatu Polski. Komisja Apostolstwa Świeckich przy Episkopacie Polski, „Dyrektorium Apostolstwa Świeckich.” W *Laikat i apostolstwo*, Eugeniusz Weron, 187–214. Paris: Éditions du Dialogue, 1973.
- Konferencja Episkopatu Polski. „List Pastorski Episkopatu Polski o nowej ewangelizacji.” *L’Osservatore Romano (wyd. pol.)* 13, nr 5 (1992): 55–56.
- Konferencja Episkopatu Polski. *II Polski Synod Plenarny (1991–1999)*. Poznań: Pallottinum, 2001.
- Kongregacja do spraw Duchowieństwa. *Dyrektorium ogólne o katechizacji*. Poznań: Pallottinum, 1998.
- Kudasiewicz, Józef. „Nowa ewangelizacja po polsku. Esej teologiczno-pastoralny.” *Homo Dei* 62, nr 4 (1993): 63–74.
- Kurosz, Jolanta. „Posługi świeckich w budowaniu kościelnej komunii wyzwaniem dla Kościoła w Polsce.” *Ateneum Kapłańskie* 177, nr 3 (676) (2021): 550–562.
- Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji. *Dyrektorium o katechizacji*. Kielce: Jedność, 2020.
- Parzyszek, Czesław. *Znaczenie nowej ewangelizacji dla odnowy współczesnego świata*. Ząbki: Apostolicum, 2012.
- Paweł VI. *Adhortacja apostołska o ewangelizacji w świecie współczesnym „Evangelii nuntiandi”*. Warszawa: Ogólnopolski Ośrodek Papieskich Dzieł Misyjnych. Biuro Misyjne, 1986.
- Petrowa-Wasilewicz, Alina. „Ruchy i stowarzyszenia katolickie.” W *Kościół w Polsce 2023. Raport*, 96–106. Warszawa: Katolicka Agencja Informacyjna, 2023.
- Przyczyna, Wiesław. *Teologia ewangelizacji*. Kraków: Wydawnictwo „Homo Dei”, 1992.
- Przyczyna, Wiesław. „Ewangelizacja.” W *Leksykon teologii pastoralnej*, redakcja Ryszard Kamiński, Wiesław Przygoda, Marek Fiałkowski, 254–257. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2006.
- Weron, Eugeniusz. *Apostolstwo katolickie. Zarys teologii apostolstwa*. Poznań: Pallottinum, 1987.
- Weron, Eugeniusz. *Laikat i apostolstwo. Zarys teologii laikatu i apostolstwa ludzi świeckich*. Poznań: Pallottinum, 1999.
- Wrońska, Halina. *Katecheza a małe grupy szkolne i parafialne*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2007.
- Zarembski, Zbigniew. „Nowa ewangelizacja a środki społecznego przekazu. Spojrzenie w światło nauczania Jana Pawła II.” *Studia Włocławskie* 5 (2002): 321–333.
- Zarembski, Zbigniew. „Parafia podstawowym środowiskiem wychowania w wierze.” *Studia Włocławskie* 7 (2004): 139–154.